Nr. 17. Toruń, 23. kwietnia 1910. Rok III.

KŁOSY

Organ Związku Kółek Roln. Zachodnio-Pruskich.

(Tygodnik wychodzący co sobotę.)

Przedpłata kwartalna wynosi na wszystkich pocztach w Niemczech **75 fenygów.**
Ogłoszenia przyjmuje się za opłatą 20 fen. od jednołamowego wiersza. Przy powtórzeniu udziela się stósownego rabatu. — **Kółka** od ogłoszeń siewów i **bydła** rozpłodowego płacą tylko **10 fen.** od wiersza.

Szczęść Boże!

Wszelkie przyczynki redakcyjne prosi się adresować **Połczyński** Wysoka, Wittstock pr. Frankenhagen Wpr.
W sprawach druku i ekspedycyi oraz wiadomości o ruchu w „Kółkach" **S. Buszczyński**, Thorn, Brückenstr.
Ogłoszenia i reklamy przyjmuje **K. Zabłocki** Thorn, Brückenstrasse.

Pielęgnowanie pól kartoflannych.

Napisał *Domaradzki.*

Pielęgnowaniem pól kartoflannych zamierzamy osiągnąć jaknajkorzystniejsze warunki dla rozwoju tychże, starać się więc winniśmy, by odpowiednią uprawą wytępić zielsko, zachować roli wilgoć i stworzyć w niej taki stopień otwartości i pulchności, by powietrze i ciepło dostateczny dostęp do korzeni mieć mogło. Łatwo więc teraz zrozumieć, jak ważną jest wczesna i prawidłowa uprawa roli pod kartofle, a tem jeszcze ważniejsza, że dajemy przez nią podwaliny dla dobrego urodzaju następnego zboża. Nie potrzebuję chyba zaznaczyć, że roboty wszelkie przy pielęgnowaniu pól kartoflannych **stósować się winny tak co do czasu jak sposobu, do każdorazowej jakości roli i klimatu,** jak też **rodzaju t. j. metody plantacji kartofli.** Reguły bowiem powszechnie utartej i tu nie posiadamy. W każdym atoli razie **dobry skutek uprawy roli** zależy przeważnie **od wykonania jej w odpowiednim czasie,** skoro bowiem rola stwardnieje, a zielsko silnie się puści, to przeoczyliśmy odpowiedni moment, a wtenczas nawet zdwojoną pracą i większym nakładem czasu opieszałości naszej wyrównać nie jesteśmy w stanie.

Na roli mniej lub więcej skłonnej do zachwaszczenia, bronujemy poraz pierwszy, skoro tylko chwasty kiełkować poczną, lub zielone czubki perzu na powierzchni się ukażą. Im mielej zaś kartofle zasadzimy, tem lżejszych bron używać winniśmy. Zależnie od jakości lub stopnia zachwaszczenia, nieraz dwa a nawet trzy razy bronować będziemy zmuszeni.

Drugi raz najlepiej wtenczas bronować, gdy kartofle wschodzić zaczynają, bronowanie to ma ten cel, by powierzchnią roli należycie zluźnić i chwasty do reszty wytępić, kartofle zaś pozbywszy się swego najgorszego konkurenta, który mu żywność odbierał, tem bujniej rozwijać się będą.

Skoro kartofle tak już powschodziły, że rzędy dobrze są widoczne, należy zacząć je pilnie opielać, robotę tę wykonujemy ręką lub końmi. Pielenie ręką zapomocą dziabki daleko jest korzystniejsze, możemy bowiem wszędzie naokoło krza dokładnie je wykonać, konnym zaś opielaczem w pewnym oddaleniu od krza trzymać się jesteśmy zmuszeni, by go nie uszkodzić, nadto pozostaje ziemia pomiędzy krzakami na redlinie nietknięta i często na cięższych tworzy się tam po deszczach skorupa, tamująca dostęp powietrza. Dla tego też chociaż głównem zadaniem dziabania jest wytępienie zielska, nieraz i wolne od zielska pole dziabać będziemy zmuszeni, jeżeli utworzy się skorupa lub rola zbytnio stwardnieje, tamując dostęp najważniejszym czynnikom wegetacji powietrza, ciepła i wilgoci. Nieraz też na skłonnych do stwardnienia rolach okaże się jeszcze potrzeba trzeciej haczki. Dziabać nie powinniśmy mokrej roli ani też podczas deszczu, cel bowiem wtenczas roboty tej bardzo niedostatecznie byłby osiągnięty.

Następną robotą przy pielęgnowaniu kartofli jest obradlanie. Wykonujemy je zazwyczaj w dwa lub trzy tygodnie po drugiem opieleniu. Wyjątek stanowią bardzo lekkie mocno przepuszczalne role, które lepiej nie radlić wcale, w tym atoli wypadku sadzić trzeba głębiej i to mniej więcej na 15 cm. Jeżeli potem pilnie haczkować i pilnie chwasty tępić będziemy aż do czasu, kiedy kartofle dostatecznie odrosną, możemy być pewni, że w tak pielęgnowanej, pulchnej roli kartofle wszelkie warunki do dobrego rozwoju zastaną, płaska zaś taka metoda

kultury kartofli na zbyt lekkich ziemiach już i dla tego jest korzystniejsza, że lepiej wilgoć w roli zatrzymuje, jak przy radleniu. Doświadczenia robione przez prof. Wollnego wykazały, że dobry skutek radlenia zależnym jest od głębokości w jakiej kartofle posadzono. Im zatem mielej kartofle zasadzono, tym korzystniejszy był skutek radlenia, natomiast radlenie głęboko zasadzonych kartofli nawet szkodę przyniosło. Samo przez się radlenie nie jest więc szkodliwem i tylko przewrotne i nieostrożne zastosowanie radła szkodę wyrządza, na ziemiach nieprzepuszczalnych i ścisłych, skłonnych po deszczach do tworzenia skorupy, radlenie jest konieczne, nieraz nawet i kilkorazowe okaże się potrzebnem.

Zadaniem radlenia jest po pierwsze, przez częściowe przysypanie rosnącej nad ziemią łodygi, zmusić ją niejako do przetworzenia się w rodzaj korzenia i tem samem do licznego nasadzenia kłębów, po drugie by przez wzruszenie i spulchnienie ziemi umożliwić dostęp powietrzu i ciepłu, jak też ułatwić odpływ zbytecznej wody. Kiedy radlić należy, na to niema ogólnej recepty, w każdym razie w trzy tygodnie przed kwiatem kartofli radlenie powinno stanowczo być już ukończone. Radląc później, narażamy się przeważnie na straty w plonie, łodyga bowiem, której część zamierzamy przez poradlenie zamienić w korzeń, drzewieje i kiepsko lub wcale proces ten odbywa, nadto drobne korzonki kartofli tak zwane stolony zbytnio się już rozrosły i radłem poprzerywane i uszkodzone zostaną, co również znacznie na obniżenie plonu wpływa. Za wcześnie radlić jednak także się nie zaleca, gdyż łatwo zbyt jeszcze małą roślinę przysypiemy, a chociaż następnie przez podnoszenie i odkrywanie błąd ten naprawić zamierzamy, to zbyt łatwo liście i gałązki łodygi obłamywać się będą, a roślina chorując, w rozwoju swym się wstrzyma. Również jako regułę przyjąć należy, by nie obradlać zbyt wysoko, otaczająca bowiem łodygę ziemia, stanowi bądź jak bądź pewną zaporę w rozwoju, trudność tę naturalnie krótka część łodygi lepiej zwalcza aniżeli długa, t. j. wysoko przysypana.

Przy radleniu musimy również tak warunki roli, jak też właściwości poszczególnych odmian kartofli uwzględnić. Jeżeli rola zatem jest bardzo sucha, należy łodygi tylko miałko, mniej więcej na 3 cm. przysypać, w wilgotnej roli można wyżej przyradlać i to na 5—6 cm. Niektóre gatunki nie znoszą przyradlania, inne zaś n. p. Industria i Magnum bonum znoszą je bardzo dobrze. Obradlanie wykonujemy zazwyczaj radłem lub też ręką, zapomocą dziabki i tę robotę daleko lepiej wykonuje się ręką, radląc radełkiem, musimy i tak tu i owdzie ręką poprawiać. W suchej roli radlić należy tak, by radliny możliwie szerokie i niezbyt wysokie wypadły, wskutek takiego radlenia powstanie bowiem na środku radliny mała wklęsłość, w której się wszelkie opady wody zbierają, a z których następnie roślina łatwiej korzystać może. W każdym innym wypadku radlić należy tak, by grzbiet radliny jedną piątą wysokości tejże w szerz wynosił i by boki redliny miały formę dachu, aby ziemia zbytnio się obsuwać nie mogła. Ważnem też jest, by radło zawsze samem środkiem radliny prowadzić, by jaknajmniej stolony uszkodziło. Jak już wyżej nadmieniłem, jednorazowe radlenie zazwyczaj zupełnie wystarczy i tylko bardzo późne gatunki o długiem okresie rośnięcia często z korzyścią redlić dwa razy możemy. W niektórych okolicach redlą późne gatunki z reguły dwa razy, uważam to atoli na ziemiach lekkich za zbyteczne, na ciężkich zaś nieraz za konieczne. Gdziekolwiek jednak powtórnie się redli, należy stanowczo robotę tę jaknajspieszniej wykonać i to najpóźniej w dwa tygodnie po pierwszem redleniu.

Dokładne pomiary wykazały, że korzenie krza kartoflannego, zwłaszcza te zupełnie cienkie tak zwane stolony, w pierwszym okresie wegetacyi mniej więcej tak są długie, jak roślina jest wysoka. Jeżeli więc rzędy n. p. są 23 cale od siebie oddalone, a w 14 dniach po wzejściu roślina kartofla 9 cali wysoka, co nastąpi prawie zawsze, jeżeli rozwój wegetacyi jest normalny, to dla haczki lub radła zostaje tylko 5 cali, czyli, że radło korzenie poobrywać musi. To też radląc 2 i 3 razy, jak to niestety często się jeszcze widzi, wyrządzamy sobie wielką szkodę, obrywając młode pędy i włoskowate korzenie t. zw. stolony, roślina choruje, a plon bywa gorszy. Jeżeli kto twierdzi, że radląc kilkakrotnie wzdłuż i poprzek miał dobre urodzaje, to można mu z całą pewnością siebie przeciwstawić twierdzenie, że radląc raz tylko, daleko większy plon by zebrał. Takie z reguły kilkorazowe radlenie bez koniecznej ku temu przyczyny, uważam jako wynalazek tych opieszałych gospodarzy, którzy do dwóch lub najwyżej trzech tygodni od czasu wzejścia kartofli z zielskiem się przez pilne bronowanie i pielenie uporać nie zdołali. Zaznaczam więc raz jeszcze, że w trzy tygodnie po wzejściu kartofli wszelka koło nich robota sprzężajowa ustać powinna.

W Czerwcu i Lipcu należy jeszcze przejść kartofle dokładnie i resztę zielska ręką wypleć, zanim nasienie dostanie. Wypielone chwasty, zwłaszcza oset i łopuchę, nie należy zostawiać

w radlinach, tylko wynosić na brzeg pola na kupki, które następnie na kompost zwieść należy, zostawiając je bowiem pomiędzy radlinami, powodujemy tylko rozmnażanie się chwastów. Wycięty oset, przysypany deszczem spłókaną ziemią, przyjmie się ponownie, łopucha zaś, jeżeli już ma stręki chociaż jeszcze niezupełnie rozwinięte, posiadając jak wiadomo w swych tkankach bardzo wiele wilgoci, nie usycha tak łatwo, stręki są w stanie wydoskonalić się i dojrzeć, a wysypawszy liczne swe nasienie, rolę na nowo zachwaszczają.

Ruch w Kółkach.

Zebranie Kółka rol. w **Świeciu** z dnia 17. 4. 1910. Obecnych członków 25 przystępuje 3 nowych. Zagaja prezes i oddaje głos p. Parczewskiemu z Świecia, który w dłuższym wykładzie o kwestji robotniczej wykazuje korzystniejsze warunki pieniężne robotnika na wsi w stosunku do miasta, i zapytuje się, co właściwie jest powodem, że robotnik pomimo to ciągnie do miasta. Wywiązuje się nad tem ożywiona dyskusja w której zabierają głos: pp. Kurczewski, Karwesz, Grabek, a prezes dziękuje p. Pas, iż pomimo tak sądziwego wieku uproszony zawsze z gotowością oddaje swe siły dla spraw społecznych. Następnie odczytuje p. Dunajski z Poradnika: „Czy zaleca się krajanie kartofli". Ogólne doświadczenia obecnych gospodarzy są przeciw krajaniu. Przyszłe zebranie odbędzie się w Gulnówku. *Zarząd.*

Zebranie Kółka rolniczego w **Złotowie** odbędzie się w Niedzielę dnia 24-go Kwietnia o ½1-szej popoł. na sali p. B. Lamparskiego. O liczny udział prosi *Zarząd.*

Zebranie »Kółka rolniczego« w **Sierakowicach** odbędzie się w niedzielę 24. t. m. o godz. 1 po południu. *Zarząd.*

Zebranie Kółka rolniczego dla **Drzycimia** i okolicy odbędzie się dn. 24-go kwietnia b. r. o godz. 1-ej po południu na sali p. A. Schramke'go w Drzycimie. *Zarząd.*

Posiedzenie Kółka rolniczego na parafią Prątnicką odbędzie się w niedzielę dnia 24. kwietnia o godzinie 5-tej popołudniu w **Prątnicy** w lokalu p. Karczewskiego. Wstęp tylko dla członków. *Zarząd.*

Zebranie Kółka rolniczego w **Zakrzewie** odbędzie się w niedzielę d. 24. b. m. o godz. 12 w południe w lokalu p. Luxa. *Zarząd.*

Posiedzenie Kółka rolniczego na **Kijewo** i okolicę odbędzie się 24-go kwietnia o godzinie 4-tej popołudniu. Na porządku obrad między innemi rzeczami pogadanka o siewie buraków cukrowych. O liczny udział uprasza *Zarząd.*

Wszelkie :: nasiona ogrodowe i inspektowe ::
jako i :: leśne i polne ::
polecam :: **w znakomitych wypróbowanych gatunkach** ::
B. Hozakowski Toruń (Thorn).
Specyalny Skład Nasion.

Spółka Parcelacyjna w Lubawie
kupuje, sprzedaje i parceluje posiadłości ziemskie na własny i cudzy rachunek, pośredniczy w kupnie, sprzedaży i dzierżawie.
Jak i najlepszą lokatę kapitałów poleca się
5-procentowe hipoteki pierwszorzędne
pod gwarancyą), od których dla wygody nabywców płacimy procenta sami.
Od depozytów płacimy 5 procent za półrocznem wypowiedzeniem.
Adres: Spółka Parcelacyjna Lubawa — Loebau Wpr.
(Biuro znajduje się w lokalu Banku ludowego.)

Nowość!
Konwie do mleka „HERKULES"
w kąpieli podwójnie pocynowane cyną „Bauka" z jednego kawała stalowej blachy wyciskana, około 16 funtów za sztukę,
przy odbiorze jednej = 10 marek
„ „ 5-ciu = 9,50 „ za sztukę
„ „ 10-ciu = 9 „ „ „
franko do każdej stacyi kolei państwowej
poleca
F. Balcerski, Wąbrzeźno (Briesen Wpr.)
TELEFON 27.

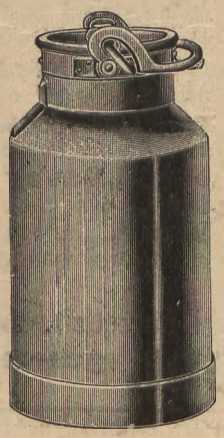

Słomę żytnią
długą, poleca **A. Majka, Koślinka** pod Tucholą.

B. Bartkiewicz
Tel. 407. **TORUŃ.** Ulica prawa 2.
Fabryka i odlewnia
wyrobów
szpiżowych, armatur do par. kotłów.
Warsztat machinowy
dla **pump, wodociągów, transmisyi i zakładów fabrycznych.**
SKŁAD
przyborów techniczych
t. j. pasów w różnych gatunkach, wyroby gumowe i asbestowe, węże, opatrunki do maszyn, plany.
Oliwy wszelkich gatunków,
smarowidła do maszyn i wozów i t. p.

K. Zabłocki w Toruniu
poleca
Steuert. Rady sąsiada w chorobach inwentarza **1,50 m.**
Rostafiński, Przewodnik do oznaczenia krajowych roślin nasiennych. Wyd. drugie pomnożone, uwzględniające wszystkie, nawet tylko w pewnych okolicach pospolitsze rośliny, z portretem ks. K. Koluka . . 1.25
Herget, Uprawa warzyw przejrzał i uzupełnił D. F. Ciesielski 1.85
Jankowski Ogrodnictwo przemysłowe z 58 rysunkami w oprawie 5.00
Bardzki. Cztery nauki gospodarskie dla włościan 0.75
Skarbek. Gospodarstwo narodowe stosowane. Znajomość kraju — Rolnictwo 2.50
Sikorski. Gospodarstwo rybne . . 6.—
Krafft Dr. Guido. Uprawa roślin gospodarskich na podstawie nauki i praktyki . . . . . 5—

Edward Szpitter

Tuchola Pr. Zach.

fabryka maszyn i ślusarnia

poleca własnego wyrobu

maneże,
sieczkarnie,
brony,
wały trzyczęściowe i
młockarnie,

z wyrobu Ventzkiego:
pługi,
kultywatory,
radła,
rzędowniki i
centryfugi.

Wszelkie narzędzia i maszyny rolnicze są zawsze na składzie.

Członkom Kółek rolniczych udzielam 5 do 10 procent rabatu.

Codziennie świeżo upalone

kawy z własnej palarni.

Skład kolonialny

win i cygar.

Fabryka najdelikatniejszych

likworów stołowych.

Carl Matthes,

TORUŃ, Seglerstr. 26.

TELEFON No. 8.

Pankalla & Krenz

Przedsiębiorstwo melioracyjne i miernicze

Telefon 511. — Toruń — ul. Fryderyka 14.

(Żyrokonto w Banku Związku Spółek Zarobkowych.)

wykonuje pod nadzorem bezpłatnym mierników rządowych i inżynierów kultury a dozorem stałym sumiennych i doświadczonych szachtmistrzów przy długoletniej gwarancyi:

1. **roboty drenarskie** na probostwach, na mniejszych i większych majątkach, dla spółek wodnych (drenarskich) i zawiązywanie takowych, kanały otwarte i kryte;
2. **meljoracje łąk** przez nawodnianie i osuszanie (kultury murszowe), zawiązywanie spółek wodnych (łąkowych), regulowanie kanałów i urządzanie stawów rybnych;
3. **pomiary katastrowe**, landszaftowe, gospodarcze, regulowanie granic, parcelacye i t. d.

Najspieszniejsze wykonanie i najtańsze ceny dla obszernej organizacyi. Dojazdy informacyjne bezpłatne i bez zobowiązania interesentów.

Owies do siewu Ligowo, knurki i maciorki do chowu

po 40 mrk., poleca **Górski, Mirotki**, stacya.

Bank Ludowy

E. G. m. u. H.

TORUŃ

przyjmuje depozyta począwszy od 1 marki płacąc od $3\frac{1}{2}$—5%.

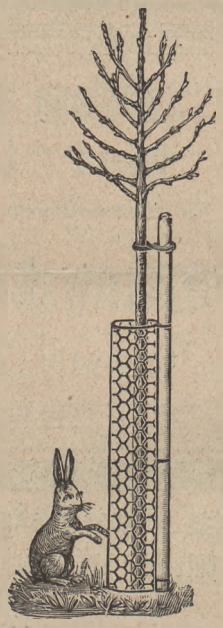

Drzewka owocowe

w najlepszych gatunkach, silne szczepy, w pierwszorzędnym towarze, po bardzo niskich cenach

poleca

M. TEMPLIN

Lissomitz p. Lulkau.

Telefon Lulkau No. 5

Kółka roln. dostają odpowiedni rabat.

CENNIK na żądanie franko.

H. CEGIELSKI Tow. akc. Filja w GRUDZIĄDZU

TELEFON 211. **(Graudenz, Pohlmannstr. 19) obok poczty.**

Najstarsza jedyna największa fabryka polska

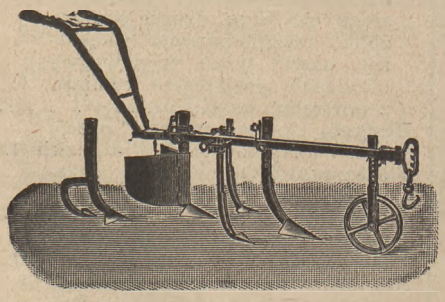

poleca najnowsze i najlepsze kartoflarki **„Alexandra“**, najnowszy oryginalny **„Hellera“** pług z pogłębiaczem, pługi **„Rekord“** dwuskibowe i w giętych słupicach, pługi **„Sęp“** do głębokiej órki jednoskibowe, brony oryginalne **„Laaka“**, spulchniacze i walce wszelkich systemów, pierwszorzędne parowe garnitury angielskiej firmy **„Davey Paxmann & Co., Litd. Colchester“**, prasy do słomy **„Welgiera“**, wialnie **„Roebera“**, parowniki i t. d. — słowem wszelkie w zakres rolnictwa wchodzące **narzędzia i machiny** po cenach umiarkowanych.

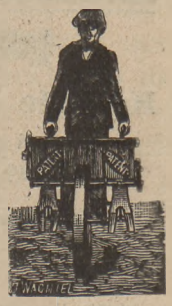

Stała wystawa machin i narzędzi rolniczych w podwórzu filji w Grudziądzu.

Franc. Całbecki, **generalny zastępca na Prusy Zachodnie i Wschodnie, Krainę i Pomorze.**

Nakładem i pod redakcyą Patrona Dr. L. Połczyńskiego, Wysoka. — Druk S. Buszczyńskiego w Toruniu.